

М-р Ерика Пешкоска Петрески**Проф. д-р Живко Митревски**

Факултет за правни науки, Меѓународен Славјански Универзитет

Република Северна Македонија

ВЛИЈАНИЕТО НА СОЦИЈАЛНИОТ ДОГОВОР И СОЦИЈАЛНИОТ ДИЈАЛОГ ВРЗ ПОЛИТИКИТЕ НА БЕЗБЕДНОСТА И ЗДРАВЈЕ ПРИ РАБОТА

АПСТРАКТ: Модерната индустриска демократија, без оглед на предизвиците проследени со четвртата индустриска револуција, притисокот на неолибералните политики, глобализацијата на капиталот и видоизменетиот пазар на труд, како од аспект на хуманизацијата на трудот, така и од аспект на продуктивноста на трудот мора да гради соодветен пристап и да ги инкорпорира во себе политиките на безбедноста и здравје при работа. Новиот социјален договор како општествен феномен без оглед на сите модификации поттикнат од социјалниот дијалог мора да обезбедува структурален правно политички поттик на безбедноста и здравје при работа како од институционален така и од практично-искуствен аспект. Трудот во оваа смисла упатува на некои активности кои треба да бидат предмет на социјалниот дијалог, а кои ќе упатуваат на подобрување и унапредување на правната рамка за безбедност и здравје на работа, учество во креирањето на националните стратегии и политики како и подигнување на сопствените капацитети и јавната свест.

КЛУЧНИ ЗБОРОВИ : социјален, договор, дијалог, безбедност, здравје, работа, активности, унапредување.

THE IMPACT OF THE SOCIAL CONTRACT AND SOCIAL DIALOGUE ON THE POLICIES OF SAFETY AND HEALTH AT WORK

ABSTRACT: The modern industrial democracy, regardless of the challenges followed by the fourth industrial revolution, the pressure of neoliberal policies, the globalization of capital and the modified labor market, both in terms of the humanization of labor but also in terms of labor productivity, must build an appropriate approach and incorporate the policies for safety and health at work. The new social contract as a social phenomenon, regardless of all the modifications prompted by the social dialogue, must provide a structural, legal and political incentive to safety and health at work both from an institutional and from a practical-experiential aspect. In this sense, the paper refers to some activities that should be the subject of social dialogue, and which will refer to the improvement and advancement of the legal framework for safety and health at work, participation in the creation of national strategies and policies, as well as raising one's own capacities and public awareness.

KEY WORDS : social, agreement, dialogue, security, health, work, activities, promotion.

Значаен дел од ово концепт е посветен на остварувањето на здрави и безбедни услови за работа за работниците. Унапредувањето на условите за работа во компаниите од аспект на здравите и безбедни услови за работа е континуирана задача и ангажман на Синдикатите. Тоа вклучува:

- » Подобрување на правната рамка и законската регулатива во областа на Безбедноста при работа и следење на законската имплементација.
- » Учество во креирање на националните стратегии и политики во областа на здрави и безбедни услови за работа.
- » Подигање на сопствените и капацитети и авната свест за улогата и значењето на здравите и безбедни услови за работа.

Законот за БЗР е донесен во 2007 година. Синдикатите активно учествуваат во постапката за неговото донесување и при тоа настануваше во законот да бидат регулирани одредби засновани на меѓународната правна регулатива. Како резултат на залагањето на Синдикатите во законот е обезбедено, претставникот на вработените за БЗР да го избираат вработените од своите редови, на синдикален собир на мнозинскиот синдикат или на собир на вработени. Исто така при донесувањето на законот, Синдикатите се залагаат претставникот на вработените за БЗР да имаат посебна заштита од работен однос каква што има и претставникот на синдикатот кај работодавачот, согласно со закон и колективен договор. Синдикатите се активни поборници и иницијатори за ратификација на конвенциите на МОТ во македонското законодавство. Додека пак социјалниот дијалог, има таква улога со тоа што во Република Северна Македонија овозможи ратификување на повеќе значајни конвенции меѓу кои и Конвенцијата за промотивна рамка за БЗР. (Конвенцијата за промотивна рамка за безбедност и здравје при работа усвоена во Женева на 15 јуни 2006 година, во РСМ ратификувана на 19.3.2012).¹ Континуираното следење на имплементацијата на Законот за БЗР во практиката придонесе за детектирање на неговите слабости од страна на синдикатите, и како резултат на тоа се јави потребата од неговите измени и дополнувања. Во текот на 2014 година синдикатите укажаа на тоа дека претседатели на одделни синдикални организации ј истакнале потребата од нивно активно и конкретно вклучување во сите постапки за унапредување на здравите и безбедни услови за работа во компаниите. Поради тоа синдикатите се заложија за измени и дополнувања на Законот за БЗР, токму во овој правец. Иницијативата за измени и дополнувања на Законот за БЗР, синдикатите ја покренаа во 2014 год. во рамките на одбележувањето на Први Мај - Меѓународниот ден на трудот, кога конкретно во РСМ- ССМ покрена кампања: „За безбедни работни места“. Иницијативата за измени на Законот беше во насока на уредување на законски одредби за активно учество и на синдикалниот претставник покрај, каде претставникот на вработените за безбедност и здравје при работа, креирањето на здрави и безбедни услови во работните средини. Иницијативата беше поддржана од социјалните партнери и во 2014 година беа донесени измени на законот за БР кои преставуваа негово квалитетно подобрување. Со измените на законот се постигна:

- » Унапредување на социјалниот дијалог и колективното договарање во областа на безбедност и здравје при работа на начин што во законот беше

¹ Трудово право.мк

- » Уредена одредба согласно која работодавачот е должен со колективен договор да го обезбеди остварувањето на правото на вработените (непосредно или преку претседателот на синдикалната организација, односно синдикалниот претставник на репрезентативниот синдикат или претставникот на вработените таму каде што нема синдикат и претставникот на вработените за безбедност и здравје при работа,) да учествуваат во сите активности за подобрувањето на
- » условите за работа од аспект на обезбедување на здрави и безбедни услови за работа.
- » Аактивна улога на претседателот на синдикалната организација за преземањето на мерки и активности за обезбедување на здрави и безбедни услови за работа во работните средини.

Додека пак со законската измена работодавачот е должен:

- » веднаш писмено да ги извести претседателот на синдикалната организација и претставникот на вработените за безбедност и здравје при работа за секој; смртен случај, колективна несреќа, повреда при работа која предизвикува временна неспособност за работа во траење повеќе од 3 работни дена, како и за секоја појава која претставува непосредна опасност и ја загрозува безбедноста на вработените при работа.
- » Целосно и навремено да се консултира и соработува со овие лица при планирање и набавка на опрема или воведување на нови технологии за работа, како и задолжително и навремено информирање на синдикалните претставници за секој вид на ризик на работните места и консултирање во врска со мерките за контрола на ризиците и елиминирање на штетните последици.
- » задолжително да ги запознае и да им ја презентира содржината на изјавата за безбедност, извештајот за безбедност при работа и спроведените мерки за безбедност на претседателот на синдикалната организација, односно синдикалниот претставник на мнозинскиот синдикат и претставникот на вработените за безбедност и здравје при работа.

Следењето на имплементацијата на ЗБЗР и другите прописи од оваа област е континуирана задача на синдикатите. Во оваа насока синдикатите се тие кои обезбедуваат бесплатна правна заштита за своето членство за сите права од работен однос. Правните одделенија кои функционираат во над 15 РСП и СК, организирани низ целата територија на државата обезбедуваат правна заштита и во областа на БЗР доколку е потребно. Правниците во синдикатите се на располагање на членството за обезбедување на совети, мислења, како и за изготвување на приговори, барања и други акти пред надлежните органи во компаниите, судовите и другите државни органи и кога се работи за права од областа на БЗР. Во оваа насока синдикатите се залагаат за продлабочување на соработката со ДИТ кој е должен да се грижи за спроведување на ЗБЗР и остварување на сите права од оваа област за работниците и синдикалните претставници. Според тоа може да се резимира дека задничките активности на синдикатите и ДИТ за согледување на состојбата во компаниите и преземањето на заеднички мерки можат многу да придонесат за отстранување на евентуалните

недоследности во остварување на законското право за здрави и безбедни услови за работа. Исто така синдикатите се залагаат за унапредување на колективното договарање во оваа област.

Согласно ЗБЗР, Владата на РСМ донесува Програма за БЗР, и со неа се утврдува стратегијата за развој на БЗР во врска со заштитата на животот, здравјето и работоспособноста на вработените, спречување на повреди при работа и професионални и други болести поврзани со работењето. Притоа оваа програма претставува основен документ со кој се утврдува стратешки насоки во доменот на БЗР, а нејзината обврска за нејзино донесување произлегува од Конвенцијата бр. 155 на МОТ². Во ноември, 2009 год, согласно ЗБЗР³, со одлука на Владата на РСМ, формиран е Совет за БЗР, како експертско советодавно тело. Советот разгледува и дава мислење и препораки за: програмата за БЗР; состојбата во областа на БЗР, стратегијата за кохерентната политика за спречување и намалување на повредите на работното место, професионалните болести и други болести и повреди кои се поврзани со работата; стручни основи за изработка на закони и други прописи за БЗР и документи на меѓународни организации во однос на БЗР. Советот го сочинуваат 15 члена од кои четири члена, од репрезентативните организации на работодавачите, четири члена од репрезентативните синдикати, три члена именувани од Владата на РСМ, еден член претставник на факултетот кој спроведува образовна дејност на полето на БЗР, еден член претставник на факултетот кој спроведува образовна дејност на полето на медицината на трудот, еден член претставник на здружението на стручните лица за БЗР и еден член претставник на здружението на експерти на медицина на трудот. Како репрезентативен синдикат и актуелен социјален партнер во државата, синдикатите се вклучени во работата на Советот за БЗР, како и во постапката при изготвувањето и донесувањето на програмата и повеќе подзаконски акти, и акциски планови на Владата на РСМ за безбедност и здравје при самите синдикати. Дел од акциските планови, како оние за начинот на одвивање на работата при екстремно високите и ниски температури, беа донесени исклучиво врз основа на иницијативите на синдикатите. Синдикатите се тие кои се залагаат за јакнење на улогата на Советот за БЗР преку предлагање мерки до релевантните министерства и институции, со што би се остварила неговата советодавна улога, како и поактивна улога на Советот при проучување на домашната и меѓународната легислатива во областа на БЗР, присуство на меѓународни форуми, конференции и семинари од областа на БЗР итн. За унапредување на улогата на Советот за БЗР, од особено значење е да се обезбедат доволно средства за финансирање на неговите активности, како и тоа да се остварува континуирана соработка на Советот за БЗР со Економско – социјалниот совет, локалната самоуправа и граѓанските организации. Синдикатите сметаат дека се од особена важност да се формираат Совети за БЗР во локалните самоуправи каде ќе се обезбеди соработката на социјалните партнери и локалните граѓански организации во насока на унапредувањето на БЗР на локално ниво. Совети кои ги пропишува Законот за безбедност и здравје при работа се следните:

- » Активности на синдикатите за подигање на сопствените и капацитетите на членството за улогата и значењето на здравите и безбедни услови за работа.
- » унапредувањето на здравите и безбедни услови за работа е

2 mtsp.gov

3 Прирачник за закон за безбедност при работа

подигнување на свест за улогата и значењето на здравите и безбедни услови за работа.

- » Безбедните услови за работа се чувар на здравјето и животот на вработените, обезбедуваат поголема продуктивност на труд и истовремено обезбедуваат заштита на човековата околина.

Работниците и нивните преставници треба да бидат целосно информирани, запознаени и обучени како за своите права, така и за обврските во областа на БЗР.

За таа цел синдикатите организираат, семинари, советувања и трибини на кои им укажува на работниците дека безбедните услови за работа се нивно основно право и дека тие се должни да соработуваат со работодавачите, синдикалните и претставниците за БЗР во компаниите за обезбедување на целосна заштита на својот живот и здравје. Исто така синдикатите настојуваат да ги обучуваат и оспособуваат работниците за законскиот начин и постапка за остварување на своите права по пат на уредување на работните односи, доставување на барања и приговори до работодавецот, а доколку е неопходно и по пат на известување до ДИТ и водење на судски спорови за заштита на своите права. Во активностите за подигнување на јавната свест, синдикатите се тие кои соработуваат со граѓанската и стручната јавност. Додека пак анализите на локално ниво покажаа дека во компаниите каде има формирано синдикална организација, на претставникот за БЗР и на претседателот на синдикалната организација им е овозможено непречено извршување на нивните функции кои произлегуваат од Законот за БЗР како се уште постоат предизвици кои треба да се надминат со цел да се подобри состојбата со БЗР во компаниите. Согласно овие заклучоци уште еднаш се потврдува ставот дека остварувањето на правата од работен однос целосно се овозможува преку членување во синдикат, односно синдикалното организирање претставува најдобар облик на дејствување и заштита на сите работнички права вклучително правото за работа во безбедна и здрава работна средина.

Во делот на правата на претставникот на вработените за БЗР и претседателот на синдикалната организација се следните:

- » да ги обиколи работните места поради согледување на состојбата во врска со безбедноста при работа најмалку два пати годишно, а по потреба и повеќе пати во годината,
- » да побара од работодавачот да преземе соодветни мерки и во таа насока да поднесува предлози со цел да се намалат опасностите за вработените и/или да се отстранат изворите на опасностите;
- » да ја извести инспекцијата на трудот за нејзино посредување, да присуствува, да ги даде своите согледувања и да има увид во записникот составен од страна на инспекторот,
- » да побара од работодавачот информации и да има пристап до изјавите за процена за безбедноста и извештаите што се обврска на работодавачот и други документи во врска со планирањето и уредувањето на безбедноста и здравјето при работа,
- » задолжително писмено да бидат известени од страна на работодавачот, веднаш, а најдоцна во рок од 48 часа од настанот, за смртен случај, колективна несреќа и повреда при работа која предизвикува временна неспособност за работа во траење повеќе од три работни дена, како и за секоја појава која претставува непосредна опасност и ја загрозува

безбедноста на вработените при работа.

Додека пак како обврски на работодавачот се следните:

- » веднаш писмено да ги извести претседателот на синдикалната организација и претставникот на вработените за безбедност и здравје при
- » работа за секој смртен случај, колективна несреќа, повреда при работа која предизвикува временна неспособност за работа во траење повеќе од 3 работни дена, како и за секоја појава која претставува непосредна опасност и ја загрозува безбедноста на вработените при работа.
- » целосно и навремено да се консултира и соработува со овие лица при планирање и набавка на опрема или воведување на нови технологии за работа, како и задолжително и навремено информирање на синдикалните претставници за секој вид на ризик на работните места и консултирање во врска со мерките за контрола на ризиците и елиминирање на штетните последици.
- » задолжително да ги запознае и да им ја презентира содржината на изјавата за безбедност, извештајот за безбедност при работа и спроведените мерки за безбедност на претседателот на синдикалната организација, односно синдикалниот претставник на мнозинскиот синдикат и претставникот на вработените за безбедност и здравје при работа.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Гзиме Старова, Трудово право, Просветно дело- 2009
2. Каламатиев.Т, Работно Законодавство (Прописи од сферата на трудот), Фондација Friedrich Ebert Stiftung, Скопје, 2012, Каламатиев.Т, Прирачник за синдикални претставници, Friedrich Ebert Stiftung- Скопје, 2010
3. Закон за работните односи – интегрален текст со судска практика и обрасци и акти
4. Живко Митревски, Колективното преговарање и синдикалното водство, Киро Дандаро, ISBN 978-9989-195-25-9- 2016
5. Гзиме Старова, Меѓународно трудово право и законодавство, НИП Ѓурѓа- IS089
6. Закон за безбедност и здравје при работа, (Службен весник на РМ, бр 92/07)
7. <https://trudovopravo.mk/wp-content/uploads/2020/07/C187->
8. https://mtsp.gov.mk/content/pdf/konvencii_MOT_ratifikuvani.pdf